

CJJ04_6

Klára Osolsobě

osolsobe@phil.muni.cz

O čem budeme mluvit

- Definice slovního druhu
- Funkce adjektiv (primární a sekundární)
- Morfologické vlastnosti adjektiv s ohledem na a) typy flexe (vč. analogií s flexí jmen a vysvětlení termínů), b) omezení užití jmenných tvarů (syntaktické kritérium) a deflektivizace (slovnědruhový přesah a přechod k adverbium), c) sémantické třídění na kvalifikační a relační adjektiva
- Stupňování jako pravidelné tvoření adjektiv (termíny – supletivní, redukovaný, rozšířený kmen), funkce komparativní/superlativní a elativ

Adjektivum

(<https://www.czechency.org/slovník/ADJEKTIVUM#kvalifika%C4%8Dn%C3%AD%20adjektivum>)

- Vydělení adjektiv na základě kritérií vydělování slovních druhů
- Význam – vyjadřují vlastnost. Sémantické dělení adjektiv: a) kvalifikační (příznak jako výsledek vědomého hodnocení objektivně existujícího příznaku, které provádí mluvčí, mohou být utvořená i neutvořená, stupňují se) a b) relační (vztahová - význam motivován fundujícím slovem, nestupňují se)
- Funkce (rozvíjí substantivum, jmenná část přísudku, doplněk)
- Forma (typ flexe: adjektivní/složená, jmenná, smíšená, shoduje se v kategorii rodu, čísla i pádu se substantivem, které rozvíjí a s podmíněm v případě, že je jmennou částí přísudku).

Syntaktická funkce adjektiv

Současně probíhala výměna **dřevěných pražců** za betonové , které byly ukládány do původních kolejových betonů .

Např. navštíví - li **zahraniční turisté** školu , pak rozhovory se žáky jsou a zároveň nejsou cvičením .

Navíc pták před svou existencí i po ní , na bližší či **vzdálenější straně** pijácké síně , pořád alespoň létá , což je rozhodně víc , než se může prohlásit nebo nakonec prohlásí o nás .

Změna výstupního signálu při konstantním zatížení a konstantních **okolních podmínkách** nazývaná tečení je u kvalitních snímačů potlačena až na zaručované hodnoty 0,02 % Un/30 min. Tmely spojující tenzometry s měrným členem senzoru patří k tuhým kapalinám a pro jejich charakteristiku je nejvýznamnější tečení .

První přípravné utkání sehrál pátý celek krajského přeboru proti diviznímu týmu **sokolovské juniorky**

Ihned se také zapojil do přípravné činnosti pro založení **výtvarného odboru** Klubu přátel umění (KPU) , jehož se tak stal spoluzakladatelem a v němž poznal další významné osobnosti brněnské české kultury .

zákrov střečovitý , **vnější listeny** vejčité , rozestálé , vnitřní podlouhle kopinaté , všechny štětinatě chlupaté ;

[11] Jiří Klabouch , Osvícenské právní nauky v **českých zemích** . Praha 1958 .

Pochopil jsem , že pokud chci zabránit tomu , aby kapitán Dvořák nebo kterýkoli jiný policajt mluvil se slečnou Tůmovou , musím ho přesvědčit o tom , že už to **není**

Práce s talenty ve velkém fotbalovém klubu **je plná** velkých , často extrémních výzev .

Někdy jen proto , že nenechal někoho domluvit a špatně porozuměl , jindy **nebyl ochoten** vysvětlovat , co se mu nelíbí .

Bylo **by jednoduché** to udělat : mohla by laptop položit , odběhnout , když ji někdo zavolá , a už se nevrátit .

Adjektivní paradigma, smíšená a složená deklinace, fce jmenných tvarů

- Typy adjektivní flexe
- Historie a současnost
- Terminologie

Složená /adjektivní flexe (m. a. sg.)

on	mladý	jarní
on-0	mlad-ý	jarn-í
j-e-ho	mlad-é-ho	jarn-í-ho
j-e-mu	mlad-é-mu	jarn-í-mu
j-e-ho	mlad-é-ho	jarn-í-ho
o n-ě-m	mlad-é-m	jarn-í-m
j-í-m	mlad-ý-m	jarn-í-m

Složená /adjektivní flexe (m. a. pl.)

oni	mladí	jarní
on-i	mlad-í	jarn-í
j-i-ch	mlad-ý-ch	jarn-í-ch
j-i-m	mlad-ý-m	jarn-í-m
j-e	mlad-é	jarn-í
o n-i-ch	mlad-ý-ch	jarn-í-ch
j-i-mi	mlad-ý-mi	jarn-í-mi

Smíšená flexe (sg.)

mladý	otcův	matčin	les
mlad-ý	otcův- <u>o</u> /otcov- <u>a</u> /otcov- <u>o</u>	matčin- <u>o</u> /matčin- <u>u</u> /matčin- <u>o</u>	les- <u>o</u> /knih- <u>a</u> /aut- <u>o</u>
mlad-é-ho	otcov- <u>a</u> /otcov- <u>y</u> /otcov- <u>a</u>	matčin- <u>a</u> /-matčin- <u>y</u> /matčin- <u>a</u>	les- <u>a</u> /knih- <u>y</u> /aut- <u>a</u>
mlad-é-mu	otcov- <u>u</u> /otcov- <u>ě</u> /otcov- <u>u</u>	matčin- <u>u</u> /matčin- <u>ě</u> /matčin- <u>u</u>	les- <u>u</u> /kniz- <u>e</u> /aut- <u>u</u>
mlad-ý	otcův- <u>o</u> /otcov- <u>u</u> /otcov- <u>o</u>	matčin- <u>o</u> /matčin- <u>u</u> /matčin- <u>o</u>	les- <u>o</u> /knih- <u>u</u> /aut- <u>o</u>
mlad-é-m	otcov- <u>ě</u>	matčin- <u>ě</u>	les- <u>e</u> /kniz- <u>e</u> /aut- <u>ě</u>
mlad-ý-m	otcov- <u>ý-m</u> /otcov- <u>ou</u> /otcov- <u>ý-m</u>	matčin- <u>ý-m</u> /matčin- <u>ou</u> /matčin- <u>ý-m</u>	les-em/knih- <u>ou</u> /aut-em

Smíšená flexe (pl.)

mladé	otcovy	matčiny	lesy
mlad-é	otcov- <u>y</u> /otcov- <u>y</u> /otcov- <u>a</u>	matčin- <u>y</u> /matčin- <u>y</u> /matčin- <u>a</u>	les- <u>y</u> /knih- <u>y</u> /aut- <u>a</u>
mlad-ý-ch	otcov-ý-ch	matčin-ý-ch	les-ů
mlad-ý-m	otcov-ý-m	matčin-ý-m	les-ům
mlad-é	otcov- <u>y</u> /otcov- <u>y</u> /otcov- <u>a</u>	matčin- <u>y</u> /matčin- <u>y</u> /matčin- <u>a</u>	les- <u>y</u> /knih- <u>y</u> /aut- <u>a</u>
mlad-ý-ch	otcov-ý-ch	matčin-ý-ch	les-ích
mlad-ý-mi	otcov-ý-mi	matčin-ý-mi	les-y

? vokativ jmenných tvarů = ? nominativu/
= vok. substantiv alespoň u feminin

- C. S. Lewis: Letopisy Narnie:
- *Vítam tě, dcero **Evino**.*
- *Lucie, dcero **Evina**, jak jste se dostala do Narnie?*
- Fr. Halas: Nikde
- *... pomnutí mé tím vinno / Nikde zrado **Minervino***

? vokativ jmenných tvarů = ? nominativu /
= vok. substantiv alespoň u feminin



Pavel Novotný Oficiální

20. listopadu 2020 · 🌐

Hele, ať se nezdržujeme.

Strašně mě sere, co udělala v noci [ODS - Občanská demokratická strana](#) obcím, ale nesmím to říkat nahlas, takže super to snižování daní ble ble sračky kecy..

[Alena Schillerová](#), poslouchej, **ty ubohá kurvičko estébákovo**, OKAMŽTĚ po volbách zvedneme DPD a začneme škrtat provozní výdaje, DPH se projeví okamžitě, tedy výpadek je jen na rok.

Ne, já u toho nebudu, protože Zahradil a ODS mi nedovolí kandidovat, ale budu pořád říkat, jak jsme super a tak, víš jak, prostě loajalita, asi jako ty, estébáka kurvičko.

Jmenné tvary

- ... radši být **bohat** , **zdráv** a **tup** než **churav** , **chud** a **chytr** ...
- Včera jsem byl **bohat** v chudobě a dnes jsem **chud** se vším svým zlatem.
- A jako syn **Porův** a **Peniin** má takový osud : za prvé je stále **chud** a docela není hebký a krásný , za jakého je obyčejně pokládán , nýbrž tvrdý a drsný ...
- Policie je **povinna** kontaktovat intervenční.

Jmenné tvary

- Hosté ale nezůstávali nic **dlužni**.
- Prudké ochlazení oceánu však způsobilo, že většina z nich vyhynula a přežilo jen málo místních druhů, které byly **schopny** se k nízkým teplotám adaptovat.
- Jenda, jediný muž, se kterým může žít, který ji chápe, který se ji naučil mít **řád**.
- Byl si **vědom** toho, že není zrovna v pozici, kdy by mohl hodnotit, a dokonce neschvalovat, některá z rozhodnutí místních čarodějů.
- „Jste **hotova**?“ otázala se jí první švadlena.
- Jenže **marna** všechna naděje.

Jmenné tvary

- Cílem tohoto studijního materiálu je poskytnout studentům ucelenou informaci o metodickém postupu při výuce jednotlivých atletických disciplín a nabídnout soubor cvičení a her, které je **možno** uplatnit v učebních postupech jednotlivých atletických disciplín.
- Proto jsme **ochotni** jít s ministerstvem do kompetenčního sporu.
- Doma, **živ** a **zdráv** Antonín Šťastný a jeho přítel Jaroslav Donát absolvovali lékařskou prohlídku.
- Pokud byla **přítomna** manželka státního představitele, byla jsem tam i já.
- Policista a občan jsou si před zákonem **rovni**.

paradigma/neúplné paradigma/jednotlivé tvary (na -o → adverbializace/predikativa)

rád		schopen		znám	
ráda		schopna		známa	patrna
rádo	možno	schopno	nutno	známo	patrno
rádi		schopni		známi	patrni
rády		schopny		známy	patrny
ráda		schopna		známa	patrna

Popište slovnědruhové přechody a přesahy

- Plátky mandlí opražíme **na sucho**.
- MS Racing bude mít navíc pro oba jezdce zvlášť motocykl **na sucho** i na vodu.
- Manželé z Nepomuku Anatol a Věra Pšeničkovi se **na sucho** raději připravili.
- Pro běžný úklid stačí vysát vysavačem s kartáčem nebo setřít **na sucho** prachovkou či mopem.
- Doba stání **na sucho** představuje významné období z hlediska zdraví , užitkovosti a reprodukce zvířete.

Popište slovnědruhové přechody a přesahy

- Pak ovázal pro všechno Edgarovy oči, velel přítomným , aby byli **tiši** a nalil bezvědomému zbytek jedu do úst.
- Vid', usnout nemůžeš a totéž trápí tě. Své šachty slyšíš v popůlnoční **tiši** a taky cítíš : číhá nepřítel.
- Nejzazší kouty předměstské přírody klekaly jim k nohám a oni se prolínali a zakusovali do sebe ve **hluši** krápavých šelestů jako hltaví hlodavci hledající proutek, jež by ohryzali, vysávali se navzájem nestravitelnou slastí, jako kdyby plnili pracovní zadání, jako by penzum vzájemného vyčerpávání neznalo hodiny, dne ani noci.
- Milý pane Bushi, k radaru nejsme **hluši**, však svobody jsou to uši.

Cvičení: Vyber adjektivní tvary, které mají koncovky **adjektivní (složené) flexe**

- Měl obchod s kožešinami na Masarykovéj ulici v Brně.
- Jsem student Masarykovy univerzity.
- Byli formovaní Masarykovým vztahem k náboženství.
- Naproti tomu Masarykovými slovy „patologická ssedlina“ společnosti takovéto odpovědnosti schopna není.
- Sami Masarykovi krajané se postarali v průběhu 20 let samostatnosti o to , aby německá menšina podlehla Hitlerově vějičce z gest a frází.
- Tehdy se ještě komunisté Masarykovi oficiálně klaněli!

řešení

- Měl obchod s kožešinami na **Masarykovej** ulici v Brně.
- Jsem student Masarykovy univerzity.
- Byli formovaní **Masarykovým** vztahem k náboženství.
- Naproti tomu **Masarykovými** slovy „patologická ssedlina“ společnosti takovéto odpovědnosti schopna není.
- Sami Masarykovi krajané se postarali v průběhu 20 let samostatnosti o to , aby **německá** menšina podlehla Hitlerově vějičce z gest a frází.
- Tehdy se ještě komunisté Masarykovi oficiálně klaněli!

Cvičení: Urči slovní druh podtržených slov.

- Na hrubo nastrouhané ořechy a sýr smícháme se smetanou a vínem.
- Já si ty svoje obarvila na zrzavo a ostříhala.
- Venku je velké vlhko.
- Je ti taky tak smutno?
- Sami na ostravské nedýchatelno stačit nebudou.
- V místnosti bylo nedýchatelno.

Odvozování adjektiv - stupňování

- Vysoce pravidelné (od většiny adjektiv lze z tvaru pozitivu tvořit sufixem komparativ a prefixem *nej-* z komparativu superlativ)
- Omezený, ustálený soubor prostředků (sufixy: *-í*, *-š-í*, *-ej/-ěj-š-í*, prefix *nej-*)
- Výjimky: supletivní kmen, redukovaný kmen, rozšířený kmen
- Užití – srovnávací konstrukce
- Užití ve významu *elativu* (<https://www.czechency.org/slovník/ELATIV>)

Cvičení: Která z následujících adjektiv jsou užita v komparativu a která v elativu?

- *Potřebuje prý jen to nejnutnější.*
- *I když od těch dob mnoho směrů zaniklo, nenastala v psychologii již nikdy dřívější jednota.*
- *Pak bychom bývali překročili i tu nejzazší mez.*
- *Byl to takový větší byt.*
- *Ale o to zajímavější test nás čeká.*

supletivní kmen, redukovaný kmen, rozšířený kmen

- To je hodný, ale ona je hodnější. On je dobrý, ale ona je lepší.
- Je to jednoduché/snadné. Je to snazší/snadnější než dříve.
- Všechno je sladké, ale maminčiny koláče jsou nejsladší na světě.
- Naše studna je dost hluboká, ale moře je hlubší.

Negativa tantum

- K řadě adjektiv lze přidáním prefixu *ne-* vytvořit adjektivum opačného významu (opozitum, antonymum).
- Existují ovšem i případy, kdy jde o tzv. **negativa tantum**, tj. případy, u nichž sice lze na základě principu opakování a analogie prefix *ne-* vydělit, mají navíc intuitivně patrný negativní význam, nicméně k nim **nejsou doloženy protějšky bez prefixu *ne-***.
- Mezi negativa tantum a adjektivy, u nichž tvary s prefixem *ne-* mají vyšší frekvenci než tvary bez prefixu *ne-* vede vágní hranice. Problémy působí i to, že někdy lze negativum vztáhnout jak k nenegovanému adjektivu, tak k negovanému základovému slovu, které není adjektivem (např.: *nepřátelský/přátelský/nepřítel*).
- Za negativa nelze považovat adjektiva, která pouze začínají řetězce *ne*.

Najděte **negativa tantum**

- *Koupil jsem si nerezový dřez.*
- *... protože si vzpomněla na jednu manželskou nedělní hádku.*
- *Měla neuvěřitelný úspěch.*
- *Byl v neustálém pohybu.*
- *Většina barokních oper má naprosto nesmyslný děj.*
- *Nezbytné jsou kompromisy, často i bolestná opatření.*
- *Byl jsem nervózní, protože jsem byl nemocný.*
- *Nedělní oběd se vydařil.*

Najděte **negativa tantum**

Řešení – barevná legenda viz výše

- *Koupil jsem si **nerezový** dřez.*
- *... protože si vzpomněla na jednu manželskou **nedělní** hádku.*
- *Měla **neuvěřitelný** úspěch.*
- *Byl v **neustálém** pohybu.*
- *Většina barokních oper má naprosto **nesmyslný** děj.*
- ***Nezbytné** jsou kompromisy, často i bolestná opatření.*
- *Byl jsem **nervózní**, protože jsem byl **nemocný**.*
- *Oběd byl **nedobrý**.*
- *Sedni si, máš **neomluvitelnou** nedostatečnou.*

Jazykové hádanky

- Které adjektivum má v češtině pouze jmenné tvary?
- Lze tvořit adjektiva sufixy *-ův/-in* i od názvů neživotných entit?
- Jaký slovní druh mohou mít slova končící na **telno**?
- Mohou jmenné tvary adjektiv plnit všechny funkce, které běžně adjektiva plní?
- Jak byste argumentovali pro adjektivní slovnědruhovou platnost slov jako **poslední, jiný, stejný**?
- Jak byste argumentovali pro/proti prepozicionální platnost(i) spojení **týkající se** a **směřující k/do/od**?
- Která adjektiva končí na *ejší/ější* a nejsou přitom komparativy?

Jazykové hádanky

- Pouze **jmenné tvary** má adjektivum **rád** a kompozitum **milerád**. Někdy je ovšem jmenný tvar významově vzdálen tvaru jmennému. Jmenné tvary jsou ovšem nahraditelné složenými, a pak je význam jmenného tvaru bez problému vyjádřen tvarem složeným (*Hodná děvčata jsou **hodna**/hodná pochvaly. Nejsem si **jist**/jistý, zda jistý člověk přijde včas.*).
- V případě personifikovaného užití neživotných substantiv k tomu dochází (*... svou lásku slavík růži pěl, **růžinu** jevil vonný vzdech ... na **fordův** motor žádná škodovka nemá ...*).
- Tvary na *telno* mohou být jak **jmenné tvary adjektiv**, tak **substantiva**. Někdy jde o **adverbializaci**, u níž je ale mnohdy hranice **substantivum/adverbium** obtížně definovatelná: ... *Na vrchu ležel dopis, na němž bylo dosud **čitelno**: „Pochovala jsem zde mé štěstí ... × ... ó nejmocnější a nejmohutnější **Nesnesitelno**, vymrštíš mě na hladinu ... × kde bude kvůli tomu v tu ránu **nedýchatelno** ...*

Jazykové hádanky

- Jmenné tvary adjektiv nemohou plnit primární funkce, které běžně adjektiva plní, tedy nemohou stát ve funkci shodného přívlastku. Objevují se pouze v přísudku jmenném (*Jsem **zdráv**.*) a doplňku (*Chodí **bos**.*).
- Adjektivní slovnědruhovou platnost slov jako **poslední, jiný, stejný** se vyvozuje z adjektivního typu flexe, přestože v případě aplikace sémantických kritérií a substitučních testů lze dojít i k interpretaci zájmené (*Koupil jsem **stejný**/týž svetr jako ty, i když **jiný** se mi líbil **více**.*) nebo číslovkové Na diplomatickém kongresu v Ženevě se ruský a americký diplomat o přestávce přeli o kvality svých vozů. Nemohli se dohodnout, a tak si dali závod kolem jezera. Den na to se v ruském tisku objevila zpráva: „Včera se v Ženevě konaly závody diplomatických vozů. Náš reprezentant se umístil na **druhém** místě. Americký šampión dojel jako **předposlední**.“

Jazykové hádanky

- Přestože spojení jako týkající se a směřující k/do/od užívají ve významu nevlastních předložek (uvozují jmennou skupinu v patřičném pádě: *naše předchozí práce týkající se lidské genetiky*) a lze je překládat (substituovat předložkami: *naše předchozí práce o lidské genetice*), ponechávají si vlastnosti (flexi: *o pracích týkajících se lidské genetiky se hovoří z etických hledisek*), takže proces prepozicionalizace nelze hodnotit jako ukončený.
- Adjektiva z adverbii se tvoří příponou *ejší/ější* a nejsou přitom komparativy (např.: *zde/zdejší, nahore/hořejší, ...*).

Co mám umět?

- Umět určit jmenné tvary adjektiv.
- Umět exemplifikovat termíny komparativ, superlativ, elativ.
- Umět exemplifikovat slovnědruhový přechod mezi adjektivem a substantivum, adjektivem a adverbium.

Na příště

- Na příští seminář je třeba vypracovat krátký úkol ve formě on-line testu.
- Na úkol máte 30 minut a jej je třeba vypracovat do příští středy 00.00 hod.
- Na začátku příští hodiny projdu řešení. Připravte si otázky na nejasnosti.
- Těm, kteří bez omluvy odevzdají úkol pozdě, bude úkol počítán jako nesplněný. Ti, kteří budou mít více než tři nesplněné (pozdě odevzdané úkoly, nebudou připuštěni ke zkoušce (= opakování ročníku). Znamka ze zkoušky se bude skládat z dílčích známek za odevzdané domácí úkoly a ze známky ze závěrečného on-line testu.